

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Puisto, I. & Ainonen, M. 2022. Sosiaalisesta vastuullisuudesta yritysten menestystekijä. Lumen – Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti (3).

URL: <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=5f095c41-6fda-490c-a038-20fd50d426a8>

Sosiaalisesta vastuullisuudesta yritysten menestystekijä

Irina Puisto, tradenomi (YAMK), tuntiopettaja, Digitaaliset ratkaisut, Lapin ammattikorkeakoulu

Martti Ainonen, YTM, lehtori, Osallisuus ja toimintakyky, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: kestävä kehitys, sosiaalinen kestävyys, vastuullinen liiketoiminta, yritystoiminta, yhteiskuntavastuu, yritysvastuu,

Lapin sosiaalisesti kestävä kädenjälki -toimintamalli

Lapin sosiaalisesti kestävä kädenjälki -toimintamalli hankkeessa (2022 - 2023) laaditaan Lapin sosiaalisesti kestävä talouden yhteinen visio sekä kehittämistavoitteet laajassa yhteistyöverkostossa. Tavoitteena on vastata uudella tavalla sekä heikossa työmarkkina- asemassa olevien työllisyyden edistämiseen että yritysten kohtaanto-ongelmaan. Tässä artikkelissa hahmotamme sitä, millaisia haasteita ja odotuksia yrittäjät tulevat kohtaamaan kestävä kehityksen puitteissa ja mitä mahdollisuuksia tilanteeseen liittyy. Tuomme myös esiin, mitä hankkeessa haetaan Sosiaalinen kädenjälki -ajatuksella ja kutsumme samalla kaikki toimijat mukaan rakentamaan sen Lapin mallia.

Kestävä kehityksen edistäminen

Euroopan parlamentti ja -komissio ovat viime vuosien päätöksillään edistäneet systemaattisesti kestävä kehityksen konkreettista tavoitteen asetantaa ja näiden tavoitteiden mittaamista mm. laatimalla asiaan liittyviä direktiivejä (ks. EU:n parlamentti 2022). Lisäksi EU:n vihreän kehityksen ohjelman (Green Deal) kautta ilmasto- ja sosiaalisesti kestävä kasvun tavoitteiden saavuttamiseksi ohjataan seuraavan kymmenen vuoden aikana yli tuhat miljardia euroa. (Eurooppa neuvosto 2022) Koska kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttaminen mm. ilmaston muutoksen torjunnassa, biodiversiteetin säilyttämisessä ja sosiaalisessa kestävyudessa vaativat ja tulevat käytännössä vaatimaan muutoksia meidän ihmisten ja

olemassa olevien organisaatioiden toiminnassa, ovat EU:n toimet asiassa herättäneet paljon keskustelua sekä kannatusta ja vastustusta eri tahoilta. Suomessakin hallitus on ollut ns. tärkeisiin kansallisiin etuihin vedoten joidenkin konkreettisten yksityiskohtien puolella ja joitakin vastaan kuin myös eri etu- ja kansalaisjärjestöt. Keskustelu tulee varmasti jatkumaan kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi laadittavista yksityiskohtaisista kriteereistä ja hyvä niin. Selvää kuitenkin on, että meille kaikille parempi tulevaisuus vaatii muutoksia siihen, miten me nyt toimimme ja elämme. Tuomme tässä artikkelissa esiin erityisesti yritysmaailmaan kohdentuvia haasteita ja mahdollisuuksia sekä tulevaisuuden näkymiä.

Merkittävää ja huomioitavaa on, että kestävä kehitys sisältää ympäristötavoitteiden lisäksi niin sosiaalisia kuin taloudellisiakin tavoitteita. Kattoteemana kestävä kehitykselle yritysten kohdalla voidaankin pitää vastuullista liiketoimintaa, joka koostuu kolmesta osa-alueesta; taloudellisesta, sosiaalisesta ja ekologisesta ulottuvuudesta. Yritykset ottavat vastuullisuuden yhä enemmän huomioon toiminnassaan. Tätä tukee Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) julkaisema raportti, jonka mukaan kaksi kolmasosaa heidän jäsenyrityksistään pitivät vastuullisuutta ja kestävä kehitystä merkittävänä tekijänä liiketoiminnalleen tällä hetkellä sekä tulevaisuudessa. (EK 2019, 3.) Merkille pantavaa on myös, että yritysvastuuverkosto FIBSin 2019 tekemän yritysvaluuttatutkimuksen mukaan 78 prosenttia suomalaisista yrityksistä kokee vastuullisuudesta saatavan hyödyn olevan siihen käytettyjä resursseja suurempaa (EK 2019, 14).

Maakunnan yritysten merkitys Lapin elinvoiman kannalta nostetaan esille Lappi-sopimuksessa (Lapin liitto 2022, 38-39). Olemassa olevien ja uusien yritysten toimintaedellytyksiä edistetään monin tavoin osana Lapin veto- ja pitovoimatyötä. Osaamisen kehittämisellä, elinkeinoelämän ja oppilaitosten yhteistyön tiivistämisellä, jatkuvan oppimisen toimintamallin toteuttamisella ja täydennyskoulutusten kehittämisellä mm. vastataan kohtaanto- ja vetovoimaongelmiin. Tärkeäksi nähdään, että sosiaalinen kestävyys olisi yksi yritysten arvoista ja sosiaalisesti kestävät yritykset olisivat tulevaisuudessa Lapissa varteenotettavia yrittäjyyden toimijoita.

Mitä on yritysvastuu?

Yritysvastuu, yhteiskuntavastuu ja vastuullinen liiketoiminta, kaikilla näillä termeillä on sama perimmäinen merkitys. Vastuullinen liiketoiminta eli yritysvastuu tarkoittaa yrityksen toimintaa, jossa otetaan huomioon niin taloudelliset, sosiaaliset kuin ekologiset vaikutukset

(EK 2019,4; Viitala 2021, 178). Myös Hellström & Parkkonen (2022, 6) kuvaavat liiketoiminnan vastuullisuuden olevan yhteisnimitys yrityksen yhteiskuntavastuulle ja yritys vastuulle. Vastuullisuus siis käsittää sekä yritys vastuun että kestävän kehityksen, ja yleisesti näistä puhutaan Suomessakin kirjainlyhenteellä ESG (Environmental, Social, Governance) (Puukkoniemi 2022). Vastuullinen yritys yhtenäistää yrityksen ja sidosryhmiensä tavoitteet ja odotukset ja toimii samalla mahdollisimman kestäväällä tavalla. Erityisesti kestävän kehityksen teema on nostettu yrityksissä tärkeäksi tavoiteltavaksi asiaksi ja parhaimmillaan sisällytetty osaksi yrityksen strategista päämäärää. (EK 2019, 4, Hellström & Parkkonen 2022, 6.)

Vastuullinen liiketoiminta eli yritys vastuun

Taloudellisella vastuunkannolla tarkoitetaan kannattavuuden varmistamista yritystoiminnassa sekä taloudellisten velvoitteiden, kuten verojen hoitamista säädösten mukaan. Välillistä vastuunkantoa tulkitaan olevan erilaiset hyvinvointivaikutukset yhteiskuntaan. Vastuullisella liiketoiminnalla tavoitellaan siis taloudellista menestystä eettisiä arvoja kunnioittaen ja ihmiset huomioon ottaen. Taloudellinen vastuullisuus on edellytys sosiaaliselle ja ekologiselle vastuun kannolle. (Viitala & Jylhä 2019, 336-337.)

Sosiaalinen vastuullisuus liittyy ihmisiin ja heidän hyvinvointiinsa. Vastuuta kannetaan yrityksen henkilökunnasta ja sidosryhmistä sekä lisäksi lähiympäristön asukkaat ja kansalaiset ja lopulta koko maailman ihmiset otetaan huomioon. Yrityksissä sosiaalinen vastuullisuus ilmenee muun muassa henkilöstöä koskevin tasa-arvoisin päätöksin, erilaisuuden näkemistä voimavarana, osaamisen ja työhyvinvoinnin kehittämisenä, työn ja perhe-elämän yhteensovittamisena ja monimuotoisuuden huomioimisena. (Viitala & Jylhä 2019, 337-338.)

Ympäristövastuu tarkoittaa yrityksen liiketoiminnassa luonnonvarojen käyttöä kestävästi, jätteiden määrän pienentämistä ja ympäristöhaittojen mahdollisimman vähäisenä pitämistä (Viitala & Jylhä 2019, 339).

Vähimmäisvaatimus vastuullisuuden toteuttamiseksi on noudattaa siihen tarkoitettua lainsäädäntöä ja jo vuodesta 2016 alkaen ovat suuret, yleisen edun kannalta merkitykselliset yhtiöt, joutuneet raportoimaan yhteiskuntavastuustaan. Lainsäädäntö perustuu EU:n direktiiviin. Raportin tulee sisältää yhtiön toimintalinjat suhteessa ympäristöön, työntekijöihin ja sosiaalisiin asioihin, ihmisoikeuksiin ja korruptioon sekä lahjonnan torjuntaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022.) Yritykset, joissa vastuullisuus on viety pidemmälle, tekevät vastuullisuuden eteen tietoisesti paljon enemmän kuin laki edellyttää. (Viitala 2021, 178).

Tutkimusten mukaan vastuullisuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus ovat yhä enemmän myös sijoittajia kiinnostavia asioita ja nähdään myös taloudellisesti kannattavina eikä vain kuluerinä. (Hellström & Parkkonen 2022, 6).

Sitovien lainsäädäntöjen lisäksi valtiot ovat laatineet vapaaehtoisia ohjeistuksia vastuullisuuteen liittyen. Tärkeimpiä näistä ovat OECD:n toimintaohjeet ja YK:n antamat yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat periaatteet sekä YK:n kestävän kehityksen tavoiteohjelma Agenda2030. (EK 2019, 5; Kestävä kehitys 2022). Merkittävä on myös EU:n Green Deal -ohjelma, jossa on ns. nollapäästötavoitteiden lisäksi kestävään talouskasvuun ja sosiaaliseen kestävyysliittymiä tavoitteita. (EU:n komissio 2022)

Vastuullisuusraportointi uudistuu ja laajenee

Yritysten vastuullisuusraportointiin kohdistuu yhä kasvavia vaateita. EU haluaa tehdä nykyisestä vastuullisuusraportoinnista enemmän säänneltyä ja helpommin vertailtavaa. Euroopan komissio on tehnyt ehdotuksen uudesta, vuoden 2023 alusta voimaan tulevasta kestävyysraportoinnin direktiivistä eli CSRD (Corporate Sustainability Reporting). Sen on tarkoitus korvata nykyinen NFRD -direktiivi. Uusi direktiivi koskisi nykyistä laajempaa joukkoa yhtiöitä kuin NFRD nykyisin. Direktiivi koskisi suuria yhtiöitä, joilla täytyy vähintään kaksi kohtaa seuraavista: liikevaihto on vähintään 40 miljoonaa euroa, taseen loppusumma 20 miljoonaa euroa ja töissä on keskimäärin vähintään 250 työntekijää. Lisäksi se koskisi ns. PIE-yhteisöjä eli yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä (pörssi-yhtiöt, luottolaitokset, vakuutusyhtiöt). Nyt esitetty 250 työntekijän raja on selkeästi nykyistä 500 työntekijän raja-arvoa alhaisempi ja toteutuessaan direktiivin piiriin tulee Suomessa noin 600–800 yritystä, kun nykyisen NFRD:n piirissä yhtiöitä on reilusti alle 100. Vastuullisuusraportoinnissa olisi jatkossa standardin määrittämät tiedot ja tietojen varmennus tulisi pakolliseksi. Tällä hetkellä vastuullisuusraportti sisältää yrityksen itsensä olennaiseksi katsomia tietoja. (Intito 2021; Puukkoniemi 2022)

Yritysten johtajat ovat uudenlaisten vaatimusten myötä uusien haasteiden edessä, sillä talouden, ympäristön ja sosiaalisten tavoitteiden kokonaisvaltainen käsittely ja ymmärtäminen vaatii mm. yhteiskunnallisten muutostrendeihin perehtymistä ja seuraamista. Yritysvastuuta ei voida irrottaa erilliseksi osakseen vaan se on keskeinen osa liiketoimintaa. Edistyneimmät yritykset asiassa ovat jo nostaneet vastuullisuuden keskeiseksi arvokseen ja siihen panostetaan paljon enemmän kuin alalla yleensä, siitä kerrotaan myös avoimesti julkisuudessa. Tällaisessa

tilanteessa vastuullinen toiminta vahvistaa ja määrittää koko organisaation mainetta. (EK 2019, 9; Viitala 2021, 178)

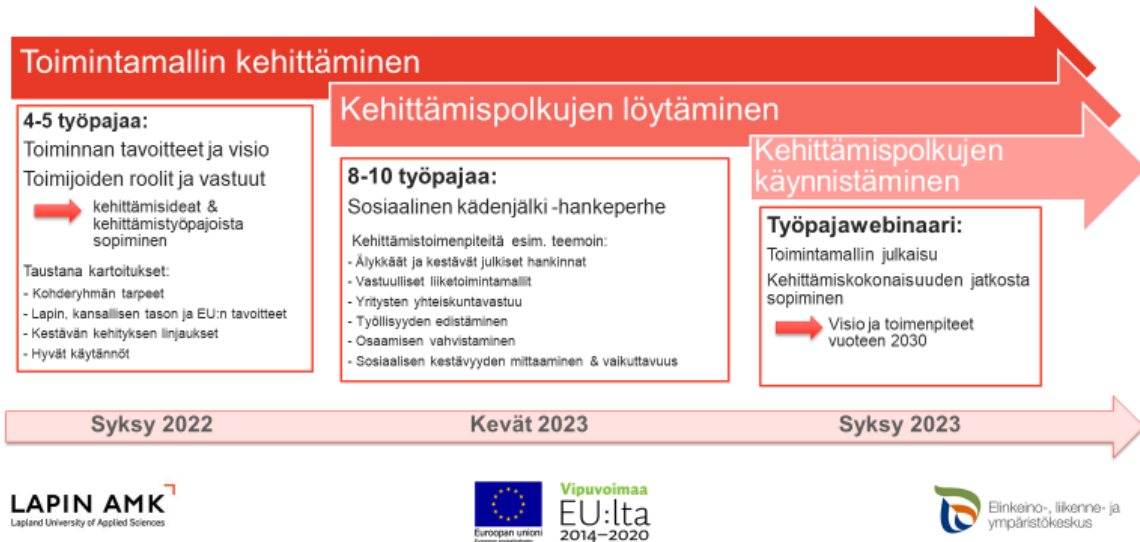
Vastuullisuus olisi hyvä nähdä mahdollisuutena ja kilpailukeinona yritykselle tulevaisuudessa ja asiaan kannattaisikin panostaa nyt. Vastuullisuuden kehittäminen ei tapahdu välttämättä hetkessä ja muutokset organisaatioissa voivat viedä aikaa, mutta vaatimukset niin lain puitteissa kuin sidosryhmien osalta ovat jo nyt voimistuneet ja tulevaisuudessa tulevat yhä vain lisääntymään ja voimistumaan. Tulevaisuudessa tulevat pärjäämään ne yritykset ja organisaatiot, jotka ovat ottaneet vastuullisuuden osaksi liiketoimintaansa.

Jotta haastavia yhteiskunnallisia ongelmia voitaisiin ylipäättään ratkaista, on eri toimijoiden tehtävä yhteistyötä keskenään. Tällaiset laajat yhteistyötä tekevät verkostot koostuvat yhä useammin yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijoista. (EK 2019, 9) Yritysten ja organisaatioiden näkökulmasta niiden eri sidosryhmien kanssa käymä vuoropuhelu on avainasemassa. (Lämsä 2019, 49)

Sosiaalinen kädenjälki ja Lapin malli

Asuttu ja elinvoimainen Lappi on lähtökohta lappilaisen sosiaalisesti kestävä talouden mallille. Mallin yksi näkemys on, että sosiaalinen kestävyys olisi osa yrityksen arvoista ja sosiaalisesti kestävät yritykset olisivat Lapissa huomattavia yrittäjyyden toimijoita ja tämä koskisi yritysten lisäksi myös julkista sektoria. Lapin liiton mukaan Lapin aluetta ja elinkeinoja kehitetään kestävästi ja tasapuolisesti sosiaalisesti kestävä talouden mallin pohjalta. Jotta malli voisi toimia, edellyttää se koordinoitua ja eri toimijoiden sitoutumista toteuttaa asiat käytännössä. Lapin liiton mukaan kestävä taloutta ja vihreää siirtymää edistävät ja edustavat yritykset ovat tulevaisuuden menestyjiä. (Lapin liitto 2022, 36-40.) Sosiaalisesti kestävä talouteen siirtyminen koskettaa yritysten lisäksi myös julkisia ja kolmannen sektorin toimijoita sekä Lapin asukkaita ja vaatii pitkäjänteistä yhteistyötä asiassa. Tätä työtä halutaan edistää Lapin sosiaalisesti kestävä kädenjälki -hankkeella (ks. kuvio).

Lapin sosiaalisesti kestävä kädenjälki -toimintamallin kehittämisprosessi

Kuvio: Lapin sosiaalisesti kestävä kädenjälki -toimintamallin kehittämisprosessi

Sosiaalinen kädenjälki ajatukseen on haettu mallia ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi tehdystä työstä. Ilmastopäästöjen laskentaan on kehitetty erilaisia laskureita omien, kunnan tai yrityksen päästöjen laskentaan, jolloin puhutaan näiden hiilijalanjäljestä (SYKE 2021). Hiilikädenjälki kertoo puolestaan tuotteen tai palvelun aikaansaamista positiivisista ilmastovaikutuksista. Laskenta osoittaa, kuinka suuren kädenjäljen yrityksen tuote aiheuttaa. Mitä suurempi kädenjälki -sitä parempi. Ja kun asiakas ottaa tuotteen käyttöönsä, pienenee samalla asiakkaan jalanjälki. Vastaavasti ympäristökädenjälki auttaa osoittamaan, kuinka ympäristöjalanjälki pienenee verrattuna vaihtoehtoisiin ratkaisuihin. Suomi on ollut asiassa edistyksellinen ja VTT on julkaissut oppaat sekä hiili- että ympäristökädenjäljen laskemiseksi (VTT 2018, 2021). VTT on myös mukana järjestämässä vastikään päättynyttä kansainvälistä kilpailua, jossa etsitään positiivisinta ilmastoystävällisintä tuotetta sekä uusia innovaatiota liittyen hiilikädenjälkeen. (CLC 2022)

Hankkeessamme Lapin sosiaalisesti kestävä kädenjälki on tärkeää saada mukaan toimijoita eri organisaatioista aloittamaan rakennustyö tässä sosiaalinen kädenjälki asiassa. Ajatuksena sosiaalisessa kädenjäljessä on siis tuoda esiin mallin rakentamisen avulla myönteisiä tekoja, innostavia käytännön esimerkkejä sekä luoda uusia innovaatiota liittyen sosiaaliseen kädenjälkeen Lapissa. Tähän työhön tarvitaan mukaan yritysten lisäksi myös julkisia

organisaatioita kuin myös yhdistyksiä ja järjestöjä. Luodaan yhdessä Lapin malli, joka toimii esimerkkinä myös muille.

Lähteet

CLC 2022. Vancouver Economic Commission and Climate Leadership Coalition (CLC). International Carbon Handprint Award. Viitattu 15.9.2022.
<https://carbonhandprintaward.com/>

Elinkeinoelämän keskusliitto EK. 2019. Vastuullisuuden suunnannäyttäjät – käytännön työkaluja ja esimerkkejä yritysvastuun johtamiseen. Arvoliiitto & EK.

Euroopan unionin komissio 2022. Euroopan vihreän kehityksen ohjelma. Viitattu 7.9.2022.
https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_fi

Eurooppa neuvosto 2022. Euroopan vihreän kehityksen ohjelma. Viitattu 14.9.2022.
<https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/green-deal/>

Euroopan parlamentti 2022. Vihreän kehityksen ohjelma: avain ilmastoneutraaliin EU:hun. Viitattu 14.9.2022. <https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/society/20200618STO81513/euroopan-vihrean-kehityksen-ohjelma>.

Hellström E. & Parkkonen, P. 2022. Sitran selvityksiä 214: Vastuullisuuden tulevaisuus – Miten vastuullisuus kohtaa kestävyuden ja vaikuttavuuden. PunaMusta.

Intito Finland 2021. EU-komission päätöksellä iso vaikutus noin 700 suomalaisyritykseen – näillä keinoilla pidät yrityksesi ajan tasalla. Viitattu 7.9.2022. [EU komission uusi kestävyysraportoinnin standardi \(intito.fi\)](https://www.intito.fi/kestavyysraportoinnin-standardi-intito-fi)

Kestävakehitys.fi. 2022. Kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030. Viitattu 14.9.2022. [Agenda2030 -toimintaohjelma - Kestävä kehitys \(kestavakehitys.fi\)](https://www.kestavakehitys.fi/Agenda2030-toimintaohjelma-Kestava-kehitys)

Lapin liitto 2022. Lappi-sopimus. Lapin maakuntaohjelma 2022-2025. Viitattu 7.9.2022.
<https://www.lapinliitto.fi/aluekehitys/lappi-sopimus/>

Lapin sosiaalisesti kestävä kädenjälki -toimintamalli hanke 2022. Viitattu 7.9.2022.
[Hankkeet \(lapinamk.fi\)](https://www.lapinliitto.fi/hankkeet/lapinamk-fi)

Lämsä, A-M. 2019. Kohti vastuullista johtamista. Teoksessa Siedätystä johtamisallergiaan! (Toim. Kaija Collin & Soila Lemmetty). Helsinki: Edita. E-kirja

Puukkonen, T. 2022. Sääntely kiristyy – vastuullisuusraportointi muuttuu. Directors' Institute Finland. Viitattu 7.9.2022. [Sääntely kiristyy – vastuullisuusraportointi muuttuu | Directors' Institute Finland \(dif.fi\)](https://www.directorsinstitute.fi/saantely-kiristyy-vastuullisuusraportointi-muuttuu)

Suomen ympäristökeskus SYKE 2021. Laske oma, yrityksesi tai kuntasi hiilijalanjälki. Viitattu 10.9.2022. [Laske hiilijalanjälkesi - ymparisto.fi](https://www.syke.fi/tyo-ja-elinkeinoministerio/tyo-ja-elinkeinoministerion-verkkopalvelu)

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2022. Vastuullisuusraportointi. Viitattu 14.9.2022. [Vastuullisuusraportointi - Työ- ja elinkeinoministeriön verkkopalvelu \(tem.fi\)](https://www.tem.fi/vastuullisuusraportointi)

Viitala, R. 2021. Henkilöstöjohtaminen. Keskeiset käsitteet, teoriat ja trendit. E-kirja

Viitala, R., Jylhä, E. 2019. Johtaminen. Keskeiset käsitteet, teoriat ja trendit. Edita. Helsinki.

VTT 2018 Hiilikädenjälki: Uusi ympäristömittari tuotteiden positiivisten ilmastovaikutusten arviointiin. Viitattu 15.9.2022. <https://www.vttresearch.com/fi/uutiset-ja-tarinat/hiilikadenjalki-uusi-ymparistomittari-tuotteiden-positiivisten>.

VTT 2021 Hiilikädenjäljestä tuli ympäristökädenjälki – VTT ja LUT kehittivät positiivisten ympäristövaikutusten mittarin ympäristötekojen tueksi. Viitattu 15.9.2022. [Hiilikädenjäljestä tuli ympäristökädenjälki | VTT \(vttresearch.com\)](https://www.vttresearch.com/fi/uutiset-ja-tarinat/hiilikadenjalki)